

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Герасименко В.Г.

(підпис)

“10” квітня 2018р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 242 «Туризм»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та управління туристичною діяльністю»
(назва магістерської програми)

на тему: «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО
БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ (на прикладі туристичних фірм Одеської області)»
(назва теми)

Виконавець:

студент _____ факультету

Набієва Айша Ельваріна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Семенов Василь Федорович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Набієва А.Е.

Державне регулювання розвитку туристичного бізнесу в регіоні (на прикладі туристичних фірм Одеської області)

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Туризм» за магістерською програмою «Економіка та управління туристичною діяльністю»

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 2017 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес державного регулювання розвитку туристичного бізнесу Одеської області. В роботі розглядаються теоретичні аспекти активізації регіонального розвитку туристичного бізнесу, політика регіонального розвитку туристичного бізнесу, проводиться аналіз наукових досліджень з питань державного регулювання функціонування підприємств рекреаційно-туристичної сфери, досліджено передумови та пріоритети державного регулювання туристичного бізнесу в регіоні.

Здійснено аналіз впливу заходів державного регулювання на підвищення конкурентоспроможності туристичних фірм Одеського регіону, досліджено сучасні тенденції розвитку туристичної галузі Одеського регіону в контексті реалізації механізму державного управління, проведено аналіз ефективності управління розвитком туристичного оператора ТОВ «АСНА ТРЕВЕЛ».

Розроблено напрями удосконалення державного регулювання розвитку туристичного бізнесу в регіонах України, показано використання європейського досвіду застосування механізмів державного регулювання туристичної сфери, досліджено удосконалення системи реалізації державної політики у туристичній сфері, представлена кластерна модель управління регіональним розвитком туристичного бізнесу

Ключові слова: державне регулювання, регіон, туристичний бізнес, туристичний оператор, рекреаційно-туристична сфера.

ANNOTATION

NABIEVA AISHA

The state regulation of development of tourist business of the area (on the example of Odessa travel companies)

The paper for obtaining an educational qualification level for the Master's degree in Tourism due to the master's program "Economics and management of tourist activities"

Odessa National Economic University Odessa, 2018

The paper consists of three parts. The Object of the research is the process of state regulation of tourism business development in Odessa. The paper deals with the theoretical aspects of regional development activation of tourism business, the tourist business policy of regional development, the analysis of scientific researches on the issues of state regulation of the functioning of enterprises of the recreational and tourist industry, and the preconditions and priorities of the state regulation of tourism business of the area.

The paper contains the analyses of the state regulation measure influence on increasing the competitiveness of tourist companies in Odessa, the modern trends in the tourism industry development in Odessa in the context of implementation of the mechanism of public administration, the management effectiveness of the tourism operator ASNA TRAVEL Ltd.

The research deals with the directions of the state regulation improvement and development of tourism business in the regions of Ukraine, the use of European experience in applying the mechanisms of state regulation of the recreation and tourism sphere, the improvement of the realization system of the state policy in the recreational and tourist sphere, the cluster model of management of the regional development of the tourism business.

Key words: state regulation, area, tourist business, tourist operator, recreational and tourist sphere.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ.....	7
1.1. Політика регіонального розвитку туристичного бізнесу.....	7
1.2. Аналіз наукових досліджень з питань державного регулювання функціонування підприємств туристичного бізнесу.....	12
1.3. Передумови та пріоритети державного регулювання туристичного бізнесу в регіоні.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ.....	30
2.1. Сучасні тенденції розвитку туристичної галузі Одеського регіону в контексті реалізації механізму державного управління.....	30
2.2. Економічна характеристика туристичного оператора ТОВ «АСНА ТРЕВЕЛ».....	37
2.3. Аналіз ефективності управління розвитком туристичного оператора ТОВ «АСНА ТРЕВЕЛ».....	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	56
3.1. Використання європейського досвіду застосування механізмів державного регулювання туристичного бізнесу	56
3.2. Удосконалення системи реалізації державної політики у туристичному бізнесі	65
3.3. Кластерна модель управління регіональним розвитком туристичного бізнесу.....	71
ВИСНОВОК.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Туристична галузь в Україні займає невисокі позиції серед інших секторів економіки, і розвиток її діяльності гальмується за багатьох причин: нерозвинена нормативно-правова база; неналежна якість туристичних продуктів та послуг; недостатня популяризація внутрішнього українського туристичного відпочинку; економічна та політична нестабільність; недостатній контроль легітимності виконання процедур сертифікації, стандартизації у функціонуванні сфери гостинності; відсутність чітко сформованої стратегії розвитку туризму та ін. Належне функціонування та розвиток туристичної галузі в Україні може стати можливим завдяки впровадженню ефективного державного регулювання.

Зміцнення ринкових відносин в Україні відбувається шляхом формування і розвитку змішаної економіки, де взаємодіють ринкове і державне регулювання, зокрема й на регіональному рівні. Від ефективності державного регулювання розвитку різних сфер економіки, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, залежить швидкість її трансформації до стандартів ЄС. За таких умов дедалі більшого значення набуває наукове обґрунтування формування сприятливого фінансово-економічного, правового та інформаційного середовища для розвитку туристичного бізнесу в регіонах України, усунення на основі державного регулювання найбільш суттєвих недоліків ринку послуг туризму, що спостерігаються в українській дійсності.

Вивченню питання державного регулювання туристичної діяльності приділяло увагу багато дослідників, зокрема: О.В.Бартошук, В.М. Волощенко, О.Г. Давидова, В.Ф. Кифяк, І.В. Кравчук, Г.А. Папирян, В.О.Ткач та ін.. Окремі аспекти державного регулювання та управління регіональним розвитком туризму висвітлені у працях таких вчених, як Ю. В. Алексєєва, В.К.Бабарицька, В.І. Биркович, І. В. Валентюк, В.Г.Гуляєв, А. Б. Добровольська, В. Ю. Керецман, Р.Б.Кожухівська, В. М. Лебедєв, О.О. Соловійова, В.Ф.Семенов, Л.О. Шпак, В. А. Шульга, М. Портера, Р. Харрода та інших.

Дослідження та методологічні розробки теорії і практики реалізації державної та регіональної політики розвитку туризму і рекреації проводили М.Долішній, В.Євдокименко, В.Кравців, Г.Папірян, С. Харічков та інші.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці теоретичних і методологічних положень, а також практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання розвитку туристичного бізнесу в регіоні.

Для досягнення поставленої мети дослідження у процесі виконання роботи необхідно було вирішити наступні **завдання**:

- дослідити політику регіонального розвитку туристичного бізнесу;
- провести аналіз наукових досліджень з питань державного регулювання функціонування підприємств рекреаційно-туристичної сфери;
- розглянути передумови та пріоритети державного регулювання туристичного бізнесу в регіоні;
- дослідити сучасні тенденції розвитку туристичної галузі Одеського регіону в контексті реалізації механізму державного управління;
- показати аналіз впливу заходів державного регулювання на підвищення конкурентоспроможності туристичних фірм Одеського регіону
- проаналізувати ефективність управління розвитком туристичного оператора ТОВ «АСНА ТРЕВЕЛ», який є одним з успішних підприємств туристичної галузі Одеського регіону;
- дослідити використання європейського досвіду застосування механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери;
- навести напрями удосконалення системи реалізації державної політики у рекреаційно-туристичній сфері;
- представити кластерну модель управління регіональним розвитком туристичного бізнесу;

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання розвитку туристичного бізнесу Одеської області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних питань удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку туристичного бізнесу.

Методи дослідження. У роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи, які дозволяють системно вирішувати проблемні завдання з обраного напрямку дослідження. Найвагоміші теоретичні та прикладні розробки ґрунтуються на положеннях сучасної економічної теорії, загальної теорії управління і теорії розвитку економічних процесів. Зокрема використовувались такі методи: абстракції, аналогії, аналізу та синтезу – для розробки кластерної моделі управління регіональним розвитком туристичного бізнесу; статистичного аналізу, групування та узагальнення даних – для виявлення сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі Одеського регіону в контексті реалізації механізму державного управління; системного аналізу – при систематизації методичних підходів до структурування і визначення організаційно-економічного механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери; формалізації – для впливу заходів державного регулювання на підвищення конкурентоспроможності туристичних фірм Одеського регіону.

Інформаційну базу дослідження складають закони України, що регламентують діяльність рекреаційно-туристичних підприємств, основні положення наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених у межах досліджуваного проблемного поля, офіційні статистичні матеріали Держкомстату України, звіти та аналітичні матеріали головного управління економіки обласної державної адміністрації Одеської області, державного управління статистики в Одеській області, Державної туристичної адміністрації України, дані фінансової звітності підприємств рекреації і туризму Одеської області, матеріали наукових конференцій, періодичних видань і мережі Internet.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в удосконаленні й поглибленні науково-теоретичних знань державного регулювання розвитку туристичного бізнесу в регіоні.

Апробація основних результатів роботи. Головні результати, положення та висновки досліджень було представлено на 4 конференціях: Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми фінансово-економічного розвитку підприємницької діяльності та національної економіки» (м. Київ, Україна, 2015), Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Інновації юридичної науки в євроінтеграційному процесі» (м. Тернопіль, Україна, 2016), Студентська наукова конференція «Минуле, сучасне, майбутнє» (м.Одеса, Україна, 2016 і 2017 роки)

Публікації. Головні положення та найважливіші результати кваліфікаційної роботи магістра викладено у статті: «Основні схеми і напрями регулювання сфери рекреації і туризму в країнах ЄС».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел 63 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінки. Основний зміст викладено на 84 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 19 рисунків.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційні роботі наведені теоретичні і методологічні положення, а також практичні рекомендації щодо удосконалення державного регулювання розвитку туристичного бізнесу в регіоні. Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати такі загальні висновки.

Туристичний бізнес виступає каталізатором регіональної економіки, який спроможний залучити до процесу регіонального розвитку не лише множину рекреаційних ресурсів, а й ефективніше використовувати виробничий, науково-технічний, соціально-культурний, екологічний потенціал певної території. Регіональна політика розвитку туризму і рекреації сьогодні покликана сприяти самостійності й саморозвитку господарюючих суб'єктів туристичної діяльності регіону, забезпеченню оптимального розподілу регіональних ресурсів і підвищенню його конкурентноздатності завдяки цій діяльності. Регіональний розвиток туризму і рекреації, є наслідком використання внутрішнього потенціалу регіону. Суть цього процесу полягає в перенесенні акценту з прямого державного управління й регулювання регіонального розвитку туризму і рекреації на: активізацію підприємницького елемента, діяльність фізичних осіб у забезпеченні такого розвитку; стимулювання формування в регіонах автономного механізму регулювання; створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку туризму через різні механізми. Пріоритетним завданням регіональної політики держави у сфері туризму є забезпечення комплексного і збалансованого розвитку цієї сфери з урахуванням її специфіки й особливостей конкретного регіону.

Під державним управлінням туристичною галуззю слід розуміти вид діяльності держави, що передбачає цілеспрямований вплив на галузь чи окремі її складові через дієвий механізм державного управління з метою досягнення визначених стратегічних завдань.

Виходячи із значення туризму для соціально-економічного розвитку країни та окремих її регіонів підкреслюємо значення державного управління відповідними процесами. При цьому воно повинно бути налагоджене таким чином, щоб не допускати рецесивні впливи, а також сприяти реалізації функцій туризму, внаслідок чого можна забезпечити оптимальний соціально-економічний ефект за всіма кваліметричними показниками. Процес реалізації основних завдань державного управління туристичною галуззю здійснюється через дієвий механізм як складну системоутворюючу структуру, яка містить визначені елементи, що у взаємодії забезпечують ефективність управлінських рішень. Важливою складовою розвитку системи державного регулювання туристичної сфери України також повинна стати тісна співпраця держави та приватного сектору. Під державно-приватним партнерством у сфері туризму і рекреації розуміють інституціональне та організаційне об'єднання між державою та приватними структурами для впровадження суспільно необхідних проектів і програм в рекреаційно-туристичній галузі.

Реалізація державної політики розвитку туристичного бізнесу в регіоні здійснюється шляхом: визначення й реалізації основних напрямів регіональної політики в галузі туризму, пріоритетних напрямів її розвитку; визначення порядку класифікації та оцінювання туристичних ресурсів України, їхніх використання та охорони; спрямування бюджетних коштів на розроблення й реалізацію програм регіонального розвитку туризму; визначення основ безпеки туризму; нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян); ліцензування в галузі туризму, стандартизації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу; встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу; організації та здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму; визначення пріоритетних напрямів і координації регіональних наукових досліджень та

підготовки кадрів у галузі туризму; участі в розробленні й реалізації міжнародних програм з розвитку туризму.

До пріоритетних аспектів та шляхів державної політики регіонального розвитку туризму належать: удосконалення правових засад регулювання туристичних відносин; заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму та створення нових робочих місць; становлення туристичного бізнесу як високорентабельної галузі економіки; сприяння розвитку в'їзного та внутрішнього туризму, сільського та екологічного (зеленого) туризму; розширення міжнародного співробітництва у сфері туристичної діяльності та утвердження України на світовому туристичному ринку; відновлення та охорона туристичних ресурсів, через економічні заходи впливу; наближення законодавства України про туризм до стандартів ЄС та світових вимог, створення нормативної бази функціонування систем стандартизації та сертифікації робіт і послуг у туристичному бізнесі тощо.

Туризм цілком справедливо виступає стратегічною сферою регіонального розвитку Одеської області, що регламентовано низкою нормативно-правових документів. Важливим документом є Програма розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017 – 2020 рр. У цілому можна відзначити формування певних тенденцій структури туристичних потоків Одеської області: зниження туристичної активності відображує не лише стан внутрішнього ринкового середовища, але і низький імідж України, що залишається незмінним; спостерігається тенденція перевищення виїзного потоку над в'їзним, що ускладнює сальдо туристичного балансу Одеської області; у структурі туристичних потоків більша питома вага припадає на мету поїздки «дозвілля та відпочинок» у той час, як службовий, лікувальний, спортивний та спеціалізований туризм залишаються потенційними для розвитку за рахунок проведення певних заходів; спостерігається підвищення рівня Одеської області у структурі розподілу в Україні у цілому за видами туризму у відносному виразі за рахунок вибуття з туристичного ринку АР Крим, м. Севастополь, Донецької області; слід відзначити мотиваційний і географічний перерозподіл

в'їзного та виїзного туризму. Негативні тенденції зниження туристичної активності спричинили розробку програми розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017 – 2020 рр.

Одним з успішних підприємств туристичної галузі Одеського регіону є Українська туристична компанія «АСНА ТРЕВЕЛ», основними напрямками якої є: пакетні тури; паспортно-візова підтримка; авіапереліт (чарторні та регулярні); круїзи; корпоративні поїздки; літні та зимові табори, у тому числі мовні; підготовка пакетів документів для проходження кордону в системі Безвіз. Конкурентоспроможність туристичного оператора ТОВ «АСНА ТРЕВЕЛ» залежить від впливу заходів державного регулювання. Одними з пріоритетних завдань Програми розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017 – 2020 рр є розширення номенклатури туристично-рекреаційних послуг і популяризація туристичного продукту через ярмаркову, виставкову та фестивальну діяльність.

Нами пропонуються наступні заходи підвищення конкурентоспроможності туристичного оператора ТОВ «АСНА ТРЕВЕЛ»:

1. Розширення номенклатури туристично-рекреаційних послуг, а саме розробка нових напрямів роботи туристичного оператора ТОВ «АСНА-ТРЕВЕЛ»: Франція, Італія, Іспанія.

2. Популяризація туристичного продукту через ярмаркову, виставкову та фестивальну діяльність. З метою популяризації туристичного продукту нами пропонується прийняти участь в Міжнародній туристичній виставці «ІТВ-2018 (м. Берлін), яка пройде 07.03.2018- 11.03.2018 р. в м.Берлін (Німеччина). Участь туристичного оператора ТОВ «АСНА-ТРЕВЕЛ» в Міжнародній туристичній виставці «ІТВ-2018 (м. Берлін) дозволить: підвищити конкурентоспроможність туристичних продуктів, презентувати нові туристичні продукти, поліпшити імідж компанії на зарубіжних ринках, збільшити збутові показники, здійснити прямий контакт з перспективними потенційними покупцями туристичних продуктів.

Досвід країн ЄС доводить, що існує безліч форм і методів прямого і непрямого державного регулювання туристично-рекреаційної сфери, яке здійснюється через використання інституційного механізму на національному і регіональному рівнях з метою використання максимального обсягу існуючих місцевих туристично-рекреаційних ресурсів. Однією з головних умов подолання існуючих негативних тенденцій, які склалися в туристично-рекреаційній сфері України, має стати активна і науково обґрунтована регіональна політика розвитку туризму з урахуванням європейського досвіду у сфері управління туризмом і рекреацією, яка дозволить: підвищити імідж України як рекреаційної країни за кордоном та серед місцевого населення; сприяти збереженню природного середовища та місць рекреації, створених людиною; встановити та розвивати партнерські зв'язки з питань туризму та рекреації в Україні та за кордоном; підвищити рівень рекреаційних послуг; забезпечити надання повної інформації про рекреаційні послуги країни; підтримувати розвиток зв'язків між регіонами в галузі туристично-рекреаційної політики.

Підсумовуючи вищезазначене основними завдання туристичної реформи на загальнодержавному і регіональному рівнях в Україні є: законодавчо визнати розвиток в'їзного та внутрішнього туризму одним з пріоритетних стратегічних напрямів розвитку економіки держави, законодавчо забезпечити надання реальних преференцій для суб'єктів підприємницької діяльності, збільшення бюджетних видатків на популяризацію туристичних ресурсів України на регіональному, національному та міжнародному рівнях, забезпечення діяльності туристично-інформаційних центрів, імплементація у вітчизняне законодавство європейських стандартів якості та європейської звітності щодо аналізу туристичних потоків, розширення переліку держав, громадяни яких можуть в'їжджати в Україну без віз, подовження тривалості разового перебування в Україні з 90 до 360 днів, збільшення державного замовлення на підготовку вищими навчальними закладами фахівців рекреаційно-туристичної сфери, створення центрального органу виконавчої

влади з метою регулювання розвитку в'їзного та внутрішнього туризму в Україні, а також зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних курортів, розробка та прийняття нової редакції Закону України «Про туризм» на принципах пріоритету розвитку в'їзного та внутрішнього туризму, державно-приватного партнерства. Реалізація напрямів удосконалення механізмів регулювання економіки галузі туризму в регіоні дозволить підвищити ефективність державного регулювання сфери туризму, проводити активну регіональну політику у сфері туризму, забезпечити дійову координацію заходів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій. Це сприятиме збільшенню туристичних потоків на регіональному ринку туристичних послуг, організації нових робочих місць, збільшенню надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Кластери як інноваційна форма розвитку регіональної економіки є досить перспективними для України. Зважаючи на специфіку туризму, його міжгалузевий характер та територіальну локалізацію, існує необхідність розгляду та здійснення туристичної діяльності з позицій кластерного підходу. Розвиток туристичних кластерів потребує від його учасників інтеграції, а від державних та місцевих органів влади — реальної підтримки зазначених проектів. Тому важливо розвивати регіональне бізнес-середовище на основі державно-приватного партнерства з використанням сприятливих природно-кліматичних та культурно-історичних ресурсів з метою розвитку туризму. Такі умови сприятимуть розвитку кластерів і відповідно ефективнішому функціонуванню регіональної економіки, оскільки кластери є не спонтанним об'єднанням, а стійкою системою та каталізатором позитивних соціально-економічних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бессонова В.Б. Государственная политика в сфере туризма: правовой аспект / В.Б. Бессонова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/bessonova.htm
2. Волощенко В.М. Удосконалення механізмів державного управління розвитком ринку рекреаційних послуг: українські реалії в контексті європейської інтеграції / В.М. Волощенко // Вісник НАДУ при Президентові України. – 2016. - №2. – С. 93 – 99.
3. Левцов С.В. Зарубіжний досвід організації надання рекреаційних послуг та його імплементація в Україні / С.В. Левцов // Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. – 2015. - №9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=889>
4. Мерзляк А. Удосконалення державного регулювання сфери рекреаційних послуг в Україні / А. Мерзляк, О. Соловійова // Державне управління та місцеве самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/merzlyak.htm
5. Мігущенко Ю.В. Напрями регулювання структурних диспропорцій в туристичній сфері країн центрально-східної та південної Європи: досвід для України в контексті розширеної зони вільної торгівлі / Ю.В. Мігущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/13.htm>
6. Семенов В.Ф. Державне регулювання та управління регіональним розвитком туризму. Економіка і управління. Науково-практичний журнал.- Сімферополь.НАПКБ. – 2010. – № 1.-С.40-45.
7. Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності / За ред. В.Ф.Семенова. -Монографія,Одеса, Оптимум.-2008.-201 с.
8. Соловійова О.О. Організаційний механізм державного управління розвитком ринку рекреаційних послуг (європейський досвід)/ О.О. Соловійова

//Державне управління та місцеве самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/solovjova2.htm

9. Управління регіональним розвитком туризму: навч посібник/за ред. В.Ф.Семенова. – Одеса – Сімферополь:ВД «Аріал»,2012.-340с.

10. Биркович В.І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні // Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / В. І. Биркович; Гуманіт. ун-т «Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.». - Запоріжжя, 2012. - 20 с.

11. Биркович В.І. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму на регіональному рівні / В.І. Биркович // Стратегічні пріоритети. - 2012. - №4(5). - С.157-163.

12. Должикова-Поліщук Л. Особливості та тенденції управління туристичною діяльністю / Л. Должикова-Поліщук // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 9. - С. 103-112.

13. Кожухівська Р.Б. Регіональні аспекти та шляхи удосконалення державного регулювання розвитку туристичної сфери в Україні / Р.Б.Кожухівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=70659>

14. Маковей Ю.П. Державне регулювання та шляхи удосконалення стратегії розвитку туристичної сфери / Ю.П. Маковей // Теорія та практика державного управління. - 2015. - Вип. 2. - С. 225-231.

15. Мальська М. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму в Україні з урахуванням міжнародного досвіду / М.Мальська // // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. - 2014. - Вип. 29(2). - С. 143-151.

16. Шпак Л.О. Напрями та механізми регулювання туристично-рекреаційної сфери на регіональному рівні / Л.О. Шпак // Інвестиції: практика та досвід. - 2014. - № 21. - С. 28-30.

17. Язіна В.А. Державне регулювання галузі туризму: сутність і шляхи вдосконалення / В.А. Язіна // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. - 2016. - Вып.9. - С.526-529.

18. Семенов В.Ф. Кластерна політика в управлінні регіональним розвитком туризму / В.Ф. Семенов // Вісник соціально-економічних досліджень. 36. Наук. Праць.-Одеса ОДЕУ.- 2010. – № 40.- С.381-387

19. Войнаренко М. П. В. Кластеры в институциональной экономике: монография / М. П. Войнаренко. — СПб.: АНО ИПЭВ, 2013. — 496 с.

20. Компіченко О.О. Стратегічне управління регіональним розвитком туризму на основі кластерного підходу/ О.О. Компіченко, Н.В.Ротань //Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. –Вип.10. – С. 101 – 105.

21. Адельсеїтова Е.Б. Стратегічне управління підприємствами індустрії туризму [Електронний ресурс] / Е.Б. Адельсеїтова, Е.Р. Абдураїмова. – Режим доступу : <http://infotour.in.ua/adelseitova.htm>.

22. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу [Текст] / Л.П. Дядечко. – К. : Центр учбової л-ри, 2007. – 224 с.

23. Квартальнов В.А. Туризм [Текст] / В.А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 336 с.

24. Крайник О. Туристичний кластер регіону як форма соціального діалогу: управлінський аспект [Електронний ресурс] / О. Крайник, М. Біль. – Режим доступу : <http://infotour.in.ua/krajnyk.htm>.

25. Шепелєв І.Г. Туристсько-рекреаційні кластери – механізм інноваційного вдосконалення системи стратегічного управління розвитком регіонів [Електронний ресурс] / І.Г. Шепелєв, Ю.А. Маркова. – Режим доступу : <http://infotour.in.ua/shepelev.htm>.

26. Бігус М.М. Кластеризація як перспектива розвитку міжнародного туризму та активізатор економіки в Україні/ М. М. Бігус, Є. Д. Голікова // Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. – 2017. – Вип. 27(2). – С. 48–52.

27. Дмитрієва І.О. Кластерний розвиток у туризмі як чинник активізації економіки України / І.О.Дмитрієва // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - № 2. - С. 10-14.

28. Охріменко А.Г. Туристичні кластери як перспективні напрями регіонального розвитку / А.Г. Охріменко // Університетські наукові записки. - 2013. - № 1. - С. 495-500.

29. Григор'єва Я. В. Кластери як чинник активізації туристичної діяльності / Я. В. Григор'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7 (133). – С. 73–80.

30. Дишловий І. М. Сучасні організаційні рішення регіонального розвитку рекреації та туризму: кластеризація та комплексні програми : монографія / І. М. Дишловий. – Одеса : ІПРЕД НАН України, 2010. – 213 с.

31. Черторижський В. М. Кластерна модель організації туристичної діяльності – чинник виходу та закріплення туристичних фірм на зовнішніх ринках / В. М. Черторижський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 19.7. – С. 75–81.

32. Програма розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017 – 2020 рр. // Офіційний портал Одеської області [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://oda.odessa.gov.ua/turyzm_i_pryroda/prohrama_rozvytku_turyzmu_v_odeskii_oblasti.html

33. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР в редакції Закону від 11.02.2015, підстава 124-19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/324/95-%D0%B2%D1%80>

34. Указ Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

35. Державна служба статистики України // Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

36. Головне управління статистики в Одеській області // Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

37. Шикіна О.В. аналіз структури туристичних потоків Одеської області / О.В. Шикіна, І.Л. Ліптуга // Глобальні та національні проблеми економіки – Редакція електронного наукового фахового видання. – Миколаїв, 2015. – Випуск №7. - С. 114-127.

38. Нездойминов С.Г. Туристический поток – фактор конкурентоспособности региона / С.Г. Нездойминов // ARS ADMINISTRANDI: №3. – Пермь : ПГИНУ, 2014. – С. 78-83.

39. Айрапетян М. С. Зарубежный опыт использования государственно-частного партнерства / М.С. Айрапетян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ppp-russia.ru/analitica/item-1.html>.

40. Брусильцева Г.М. Аналіз тенденцій розвитку державно-приватного партнерства в туристичній галузі України / Г.М. Брусильцева // Європейські перспективи. - 2015. - Вип. 6. - С. 26-31.

41. Круглов В.В. Державно-приватне партнерство як основа розвитку рекреаційно-туристичних кластерів / В.В. Круглов // Теорія та практика державного управління. - 2014. - Вип. 4. - С. 211-219.

42. Крюкова И. В. Частно-государственное партнерство как основа развития региона на примере Вологодской области / И. В. Крюкова // Ярославский педагогический вестник (Гуманитарные науки). – 2013. – № 1. – Т. 1. – С. 29–34.

43. Нездоймінів С.Г. Державне – приватне партнерство у сфері рекреації та туризму в контексті соціальної відповідальності / С.Г. Нездоймінів, Н.М.Андрєєва// Економічний вісник Донбасу. Науковий журнал. - 2014. - № 3 (33). - С.110 -114.

44. Соловійов Д.І. Впровадження елементів державно-приватного партнерства у функціонування туристичної сфери України / Д.І. Соловійов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 4(24). – С. 33-36.

45. Стеченко Д. М. Імператив державно-приватного партнерства в рекреаційно-туристичній сфері України / Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий. // Регіональна економіка. – 2014. – С. 136–146.

46. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

47. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI в редакції Закону від 24.05.2016, підстава 817-19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

48. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) : наук. розробка / М. Біль, Г. Третяк, О. Крайник. - К. : НАДУ, 2011. - 40 с.

49. Панухник О. Інноваційний потенціал регіонального розвитку туризму і рекреації із залученням молодіжного ресурсу: передумови формування та векторність управління / О. Панухник // Галицький економічний вісник, – Т. : ТНТУ, 2015 – Том 49. – № 2. – С. 5-12.

50. Мілашовська О. Регіональна політика соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів: монографія / О. Мілашовська. – Ужгород: Карпати, 2012. – 512 с.

51. Савіцька О.П. Стратегія розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти /О.П.Савіцька // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. - 2013. - № 754. - С. 68-74.

52. Алексєєва Ю.В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції: Дис... канд. наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління / Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Одеса, 2012. – 223 с.

53. Саух І. В. Державне регулювання розвитку туризму: сутність поняття та проблеми визначення / І. В. Саух // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 4. - С. 59-66.

54. Механізми державного регулювання сфери туризму: сутність і шляхи удосконалення / А.М. Близнюк, Л.І. Давиденко, Н.Й. Коніщева // Вісник ДІТБ. Серія «Економіка, організація і управління підприємствами (у туристичній сфері)». – 2016. – № 11. – С. 76–84.

55. Державне управління: Словник-довідник / За заг. ред. В.М. Князєва, В.Д. Бакуменка. – К. : Вид-во української академії державного управління, 2012. – 228 с.

56. Давидова О.Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід / О.Г. Давидова // Ефективна економіка. – 2012. – № 10.

57. Бартошук О.В. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід) / О.В. Бартошук // Держава і регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2014. – № 2. – С. 62–68.

58. Кравчук І.В. Державне регулювання розвитку туризму: зарубіжний досвід та перспективи впровадження / І.В. Кравчук // Вісник Львівського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2012. – Вип. 24. – С. 134–141.

59. Жук І. Туристична реформа як інструмент соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / Ірина Жук // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 1 (14). — С. 152-159.

60. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>.

61. World Travel & Tourism Council (WTTC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wttc.org/>.

62. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – С. 23.

63. Басюркіна Н.Й Проблеми розвитку і особливості державного регулювання готельно-ресторанного бізнесу в Україні / Н.Й. Басюркіна// Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття (м. Одеса, 5-8 жовтня 2016 р.). Одеса: ОНАХТ, 2016. - 318 с. - С.85-92.